

Ekostödets betydelse för ekologisktbrukets konkurrenskraft

**Effekter för olika produktionsgrenar i Sverige
Jämförelse med ekostödet i Danmark, Finland och Tyskland**

Förord	3
Sammanfattning	4
Ekostöd i EU och Sverige	5
Ekostödets betydelse för olika produktionsgrenar i Sverige	8
Jämförelse med Danmark, Finland och Tyskland	11
Diskussion	15
Källor	20
Bilaga: Så gjordes typgårdskalkylerna	21

Denna rapport är framtagen inom Ekologiska Lantbrukarnas projekt Ekobondens marknad, som finansieras av Jordbruksverket inom ramen för regeringens åtgärdsplan för ökad produktion, konsumtion och export av ekologisk mat. Rapporten i sin helhet, med beräkningar, analys och texter är skriven av den fristående jordbrukspolitiska experten *Peter Einarsson*. Kalkyler och beräkningar kan delas på begäran.

Publicerad 5 november 2019.

Ökad ekologisk produktion inom lantbruket är ett samhällsintresse framför allt därför att det bidrar till flera internationella och nationella miljömål. Särskilt bidrar den svenska ekoproduktionen till de nationella målen Giftfri miljö, Grundvatten av god kvalitet, Rikt odlingslandskap och Rikt växt- och djurliv. Därför finns också nationella mål för en ökad svensk ekologisk produktion uttryckta i arbetet med den svenska livsmedelsstrategin.

För att det ekologiska lantbruket ska kunna växa måste en konventionell lantbrukare kunna lägga om sin produktion med bibehållen eller förbättrad lönsamhet, liksom att de befintliga ekobönderna behöver ha en stabil prissättning för sina råvaror. Därför är även ekolantbrukets konkurrenskraft ett samhällsintresse.

Mest avgörande är att det ekologiska lantbruket är konkurrenskraftigt i förhållande till det konventionella. Men även konkurrenskraften för svenskt ekologiskt lantbruk i förhållande till ekoproduktionen i andra länder blir allt viktigare i takt med att prisbildning och handelsströmmar snabbt internationaliseras.

Foto: Paula Cederberg/Ekologiska Lantbrukarna

Tillräckliga och stabila merpriser är den primära lönsamhetsfaktorn. Men jordbruksstöden och i synnerhet de riktade ersättningarna för ekologisk produktion har också en betydande och ibland förbisedd inverkan. Till skillnad från merpriserna kan ersättningarna till ekologisk produktion också stärka miljöeffekten inte bara indirekt via konkurrenskraften, utan även direkt genom stödvillkor som särskilt premierar de inslag i ekolantbruket som skapar störst miljönytta, till exempel hög självförsörjningsgrad med växtnäring och en djurtäthet i balans med foderproduktionen.

Den här rapporten tittar specifikt på de svenska eko-ersättningarnas betydelse för ekoproduktionens konkurrenskraft och miljönytta, med fokus på två aspekter:

- 1) hur ersättningens utformning påverkar olika produktionsgrenar i Sverige
- 2) hur de svenska eko-ersättningarna fungerar i jämförelse med ekostöden i tre grannländer.

Vi på Ekologiska Lantbrukarna väljer genomgående att prata om ekostödet som just ersättningar. Eftersom det är just det de är, ersättningar för ett utfört arbete för ökad miljönytta. I denna rapport använder dock författaren Peter Einarsson den mer allmänt använda termen ekostöd för att underlätta förståelsen och läsningen.

Min förhoppning är att den här rapporten kan vara till hjälp i det fortsatta arbetet med att möjliggöra för svenska ekobönder att utveckla långsiktigt hållbara verksamheter. Ekobönder kombinerar på ett unikt sätt produktion av mat med produktion av miljönyttor. Ett arbete som skapar innovationer och driver på utvecklingen av en långsiktigt hållbar livsmedelsproduktion.

/ Sofia Sollén-Norrlin

Verksamhetsledare, Ekologiska Lantbrukarna

Sammanfattning

Allmänt

- ◆ Ekostödet är en ersättning som kompenserar för kostnadsökningar och intäktsbortfall vid omläggning till ekologisk produktion.
- ◆ Stödformen är en del av landsbygdsprogrammet, som delfinansieras av EU. Alla EU-länder utom Nederländerna erbjuder ekostöd i sina landsbygdsprogram.
- ◆ Stödnivåerna varierar kraftigt mellan EU-länderna. Det svenska ekostödet ligger i mittfältet.
- ◆ I Sverige beräknas en stor del av ekostödet efter djurantal. De allra flesta EU-länder har ett renodlat arealstöd som inte påverkas av djurhållningen.

Effekter för olika produktionsgrenar i Sverige

- ◆ Rapporten jämför hur intäkterna förändras för 12 svenska typgårdar vid omläggning från konventionell till ekologisk produktion – både försäljningsintäkter, ekostöd och övriga jordbruksstöd.
- ◆ Ekomerpriset är oftast flera gånger större än ekostödet, med undantag för nötkött och lamm där merpriserna är extremt låga.
- ◆ Trots stor andel djurtillägg ger ekostödet liknande ersättning utslaget per hektar för de flesta typgårdar, både med och utan djur. Bara två produktionsgrenar har markant lägre ekostöd: lammproducenter och djurlösa växtodlingsgårdar med vallodling.
- ◆ Andra jordbruksstöd minskar oftast vid omläggning till ekologisk produktion, framförallt beroende på lägre djurtäthet som sänker alla djurkopplade stöd.
- ◆ Ekostödet premierar hög djurtäthet och liten vallandel, trots att båda faktorerna minskar miljönyttan med ekoproduktionen.

Jämförelse med Danmark, Finland och Tyskland

- ◆ Rapporten jämför det svenska ekostödet med ekostöden i Danmark, Finland och Tyskland. Jämförelsen har gjorts genom att beräkna ekostödsbelopp för de svenska typgårdarna som om de legat i de andra länderna.
- ◆ Den genomsnittliga stödnivån i Danmark skiljer sig inte mycket från den svenska, men ekostöden i Finland och Tyskland är betydligt högre.
- ◆ Utformningen av ekostödet skiljer mycket mellan länderna. Sverige avviker tydligast genom att inte betala någon ersättning till vallareal.
- ◆ Tyskland har högre ekostöd än Sverige för alla produktionsgrenar utom gris.
- ◆ Danmark har lägre stöd för mjölkgårdar, högre för övriga produktionsgrenar.
- ◆ Finland har ungefär samma stödnivå som Sverige för djurlösa gårdar, men mycket högre för djurgårdar.

Tänkbara justeringar

- ◆ I en avslutande del diskuteras tänkbara justeringar av ekostödet för att mer effektivt gynna ekolantbrukets konkurrenskraft och/eller miljönytta.

Foto Niels Andresen

Ekostöd i EU och Sverige

Alla EU-länder har möjlighet att ge ett stöd till ekologiskt jordbruk med delfinansiering från EU-budgeten, i de flesta fall ungefär hälften av stödbeloppet. Ekostödet är en del av landsbygdsprogrammet. Det är frivilligt för EU-länderna att erbjuda stödformen, men under budgetperioden 2014-2020 finns ekostöd i alla medlemsstater utom Nederländerna.

Ekostödet utgör lite mer än 6 procent av den totala EU-budgeten för landsbygdsstöden, och cirka 1,5 procent av EU:s totala jordbruksbudget.

EU medfinansierar maximalt upp till 900 euro per hektar för frukt, vin och bär, 600 euro för ettåriga grödor och 450 euro för övriga grödor, inklusive flerårig vall och permanenta betesmarker. Hektarbeloppet får inte överstiga den beräknade kostnadsökningen eller intäktsminskningen mer än 20 %.

I nuvarande programperiod kräver EU att stödet ska vara arealbaserat och uppdelat i två separata system, ett för omläggning till ekologiskt jordbruk och ett för bibehållande. Omläggningsstödet ges under karenperioden, normalt högst två år. Bibehållandestödet måste omfatta ett inledande åtagande om 5-7 år, men därefter kan medlemsstaterna tillåta förlängning ett år i taget. EU-regelverket har haft liknande utformning sedan Sverige blev EU-medlem 1995, och det svenska ekostödet har erbjudits oavbrutet och utan stora förändringar sedan dess. I många andra EU-länder har stödet varierat ganska mycket, med återkommande förändringar av stödregler och stödnivåer och ibland fleråriga avbrott då budgeten tagit slut. I Frankrike och Storbritannien gavs länge bara stöd under omläggningsperioden, vilket resulterade i att nyrekryteringen stagnerade.

I den första versionen av det svenska ekostödet från 1995 var landet indelat i två zoner, i grova drag motsvarande slättbygd och skogsbygd, med en högre hektarsumma i slättbygdszonen. Redan från början fanns också ett litet djurtillägg.

Från 2001 gjordes en total omarbetning. En stor del av stödet lades över på djurtillägget. De två zonerna slopades och ersattes av en differentiering baserad på gröda med tre nivåer för jordbruksgrödorna (lägst till

vall, medelhög till spannmål och baljväxter, högst till oljeväxter, betor och potatis) och ytterligare två för grönsaker respektive frukt och bär.

Grundmodellen har varit oförändrad sedan 2001, men stödnivåer och en del andra regler har justerats i flera omgångar. De största förändringarna är att stödet nu förutsätter ekocertifiering och att ingen ersättning längre utgår till vall.

EU har också ända sedan 1990-talet gett möjlighet att prioritera ekologiskt lantbruk inom andra delar av landsbygdsprogrammet, till exempel investeringsstöd och andra företagsstöd. De möjligheterna har inte utnyttjats mycket. Sverige hade inledningsvis en stor budgetpost för rådgivning till ekologiska bönder, men den har gradvis krympt.

Stödnivåer

Nivåerna på ekostödet varierar mycket mellan EU-länderna och även inom de länder som har landsbygdsprogram på regional nivå (till exempel Tyskland och Italien). Det är svårt att se något tydligt mönster, förutom att många länder har högre ersättning under omläggningsåren.

Nästan alla länder baserar stödberäkningen enbart på areal. De flesta länder har en lägre ersättning till fleråriga gräsmarker än till ettåriga grödor, men i övrigt ingen differentiering mellan grödor.

foto Felix Johansson/Ekologiska Lantbrukarna

Ekostöd i EU och Sverige

Förutom i Sverige är det bara i Estland, Finland och några italienska och tyska regioner som djurhållningen påverkar stödnivån. Det finns därför inget enkelt sätt att göra en generell jämförelse mellan Sverige och andra EU-länder, eftersom utfallet kan påverkas starkt av grödfördelning och djurantal.

Några EU-länder differentierar stödnivåerna på andra grunder än djurtäthet.

- ◆ Danmark ger högre stöd till gårdar som använder mindre kväve.
- ◆ Ungern har högre ersättning för betade gräsmarker än för skördade.
- ◆ Tjeckien och Polen betalar mer för ängsfruktodlingar än för intensiv fruktodling.
- ◆ I Estland stimuleras ekologisk utsädesodling genom högre arealersättning både till utsädesodlingen och till all odling som använder ekologiskt utsäde.
- ◆ En handfull länder har en degressiv ersättningsmodell, alltså lägre ekostöd för större företag.

Ser man enbart till ettåriga jordbruksgrödor ligger den svenska ersättningen (150 euro/ha) på en ganska genomsnittlig nivå, bortsett från karensåren då den ligger i botten, eftersom Sverige inte som flertalet andra länder har högre omlägningsstöd.

Även när det gäller grönsaker, frukt och bär ligger Sverige i mittfältet av ersättningsskalan med 500 respektive 750 euro/ha.

För flerårig vall och naturbetesmarker är bilden en annan. Sverige är det enda land som inte betalar någon ersättning alls. Vanliga nivåer för vall och naturbetesmark i andra EU-länder är 100-200 euro, ibland med ett tillägg under omlägningsåren. De flesta har samma ersättningsnivå för naturbetesmark som för vall.

Det svenska djurtillägget kompenserar till stor del för nollersättningen till vall och naturbetesmark. För en djurgård med genomsnittlig djurtäthet (0,64 DE/ha) och 60 % vall blir arealersättning (ettåriga grödor) plus djurtillägg utslaget på hela åkerarealen ungefär 160 euro per hektar.

Men systemet slår mycket olika beroende på driftinriktning. Djurlösa gårdar med vallodling har inget djurtillägg alls och därför ett lågt genomsnittligt ekostöd. Djurgårdar med hög andel vall får mindre ekostöd till arealen än snarlika gårdar som odlar en större andel av sitt grovfoder som majs eller ettåriga grönfoderblandningar. Gårdar med hög djurtäthet premieras alltid med högre djurtillägg, även när den baseras till stor del på inköpt foder.

Variation ekostödnivå mellan EU-länder/regioner

EUR/ha*	Omläggning			Bibehållande		
	min	Sverige	max	min	Sverige	max
Frukt, vin, bär	160	750	2 160	160	750	975
Grönsaker	300	500	1 440	184	500	900
Andra ettåriga grödor	150	150	800	90	150	600
Övrig areal inkl vall och bete	0	0	550	0	0	550
Djurtillägg	0	160	160	0	160	160

* Svenska beloppen omräknade till kursen 1 EUR = 10 SEK

Ekostödets betydelse

för olika produktionsgrenar i Sverige

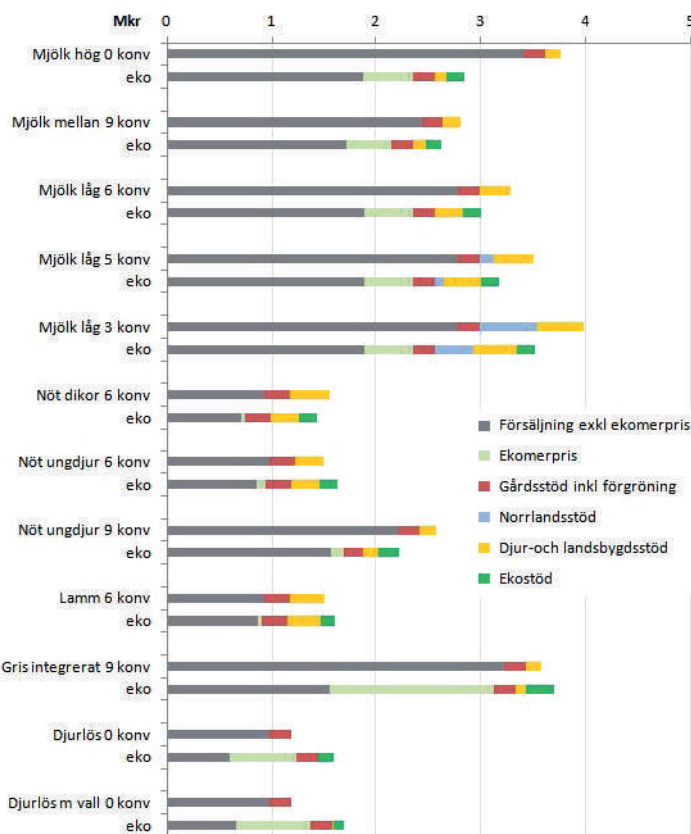
För att belysa ekostödets ekonomiska betydelse för olika produktionsgrenar har detaljerade beräkningar gjorts för 12 olika typgårdar i olika delar av Sverige. Samtliga gårdar förutsätts vara på 100 hektar åker, förutom gårdar med naturbeten, som har 80 hektar åker och 40 hektar naturbetesmark.

Varje typgård finns i en konventionell och en ekologisk variant och visar både försäljningsintäkter och stödintäkter före och efter en ekoomläggning. Det går att utläsa nyckeltal som exempelvis ekostödets

betydelse i förhållande till andra jordbruksstöd, relationen mellan ekostöd och ekomerpris, och hur den totala stödnivån förändras vid en ekoomläggning. De är däremot inte utformade för att beräkna gårdens totala lönsamhet.

Beräkningarna bygger på aktuella bidragskalkyler från Länsstyrelsen i Västra Götaland och har gjorts i ett kalkylprogram från Jordbruksverket. Se bilaga sist i rapporten för mer detaljer om typgårdarna och underlaget.

Försäljnings- och stödintäkter typgårdar

Ekostödet (klargrön sektion) är en liten del av ekologiska gårdarnas totala intäkter, mellan 5 och 12 procent. I de flesta fall är ekomeriset (ljusgrön sektion) flera gånger större. Undantaget är nöt- och lammköttproducerande gårdar, som har mycket låga merpriser. Observera att diagrammet inte säger något om gårdarnas lönsamhet. Att intäkterna oftast är lägre i de ekologiska leden beror på bland annat lägre djurtätheter och högre självförsörjningsgrad, som också medför minskade kostnader och kan ge bättre lönsamhet trots minskade intäkter.

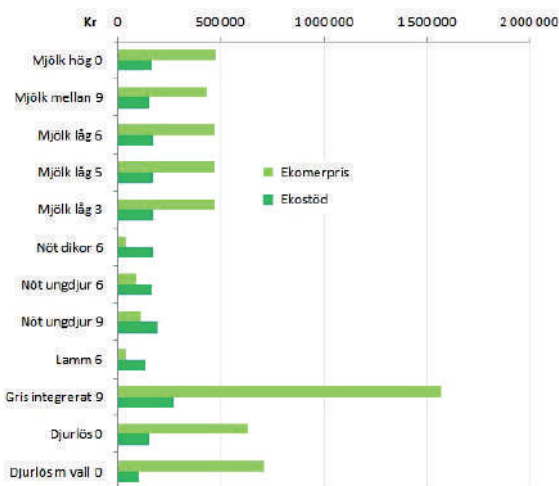
Ekostödets betydelse för olika produktionsgrenar i Sverige

Stödintäkter typgårdar

Ser man enbart på stödintäkterna framgår det tydligt att ekostödet (grön sektion) för de flesta ekogårdar är ett ganska litet tillskott i förhållande till övriga jordbruksstöd. Undantaget är gris- och växtodlingsgårdarna i områden med låga eller inga kompensationsstöd. De stora stödintäkterna kommer även för de ekologiska gårdarna från gårdsstöd (röd sektion), djur- och landsbygdsstöd (gul) och norrlandsstöd (blå). Diagrammet visar också att intäkterna från andra stöd oftast minskar vid ekologisk produktion. I extrema fall som för mjölkgården i stödområde 3 (norra Norrland) äts hela ekostödet upp av minskat norrlandsstöd, så att gården får mindre totalt jordbruksstöd efter en ekoomläggning.

Ekomerpris och ekostöd typgårdar

En renodlad jämförelse mellan intäkterna från ekomerpris och ekostöd visar att merpriset väger mycket tyngre i alla produktionsgrenar utom nöt- och lammköttproduktionen, där merpriserna är anmärkningsvärt låga.

Ekostödets betydelse

för olika produktionsgrenar i Sverige

Resultaten

♦ Ekostödet är en ganska liten del av de totala intäkterna i samtliga kalkyler. Spannet är 5-12 %, men det är bara nötköttsgårdarna i stödområde 6 som ligger över 10 %.

♦ Ekomerpriset är för de flesta av typgårdarna klart större än ekostödet, ofta mycket större (2-7 gånger). Undantagen är nötkött- och lammproduktionen, där det tvärtom är ekostödet som är 2-4 gånger större än merpriset. Det beror dock framförallt på extremt låga merpriser, inte på särskilt höga ekostödnivåer. Men kan också notera att ekomerpriset som andel av de totala intäkterna faller i tre helt separata kategorier.

- > *Låg: nötkött och lamm* 3-5 %
- > *Mellan: mjölk* 13-17 %
- > *Hög: växtodling och gris* 40-42 %

♦ Med några undantag är det totala ekostödet ganska lika mellan produktionsgrenarna. De flesta ligger i spannet 150-170 000 kr. Det gäller samtliga mjölk- gårdar, de grovfoderbaserade nötköttgårdarna och den djurlösa växtodlingen utan vall.

Men två stycken avviker tydligt uppåt – den intensivare nötköttgården (195 000) och framförallt grisgården (272 000).

Två andra avviker nedåt – lammgården (135 000) och den djurlösa gården med vallodling (100 000).

♦ Två faktorer förklarar de avvikande utfallen: arealen vall och utformningen av djurenhetsberäkningarna. Den intensivare nötköttgården odlar mindre vall och har istället 40 hektar spannmål som ger 1 500 kr/ha i ekostöd.

Den djurlösa gården med 33 % tvåårig fodervall får inget ekostöd för vallarealen, medan motsvarande gård med 20 % ettårig frövall får full ersättning för hela sin areal.

Att lammgården får cirka 20 % lägre ekostöd än de två nötköttgårdar som har praktiskt taget identisk produktionsinriktning (djurbesättning anpassad till gårdens grovfoderproduktion) förklaras av dju-

renhetsberäkningarna för tackor, som inte motsvarar deras verkliga foderförbrukning. Den fodermängd som räcker för 85 djurenheter nötkreatur försörjer bara 68 djurenheter får.

Det höga ekostödet till grisgården beror tvärtom på en extremt hög djurenhetsberäkning som gör att en grisproducent alltid får maximalt djurtillägg.

De 12 typgårdarna

- ♦ *Mjölk hög 0*, Slättbygd, stödområde noll, hög självförsörjning och avkastning
- ♦ *Mjölk mellan 9*, Mellanbygd, stödområde 9, medelhög självförsörjning och avkastning
- ♦ *Mjölk låg 6, mjölk låg 5, mjölk låg 3*, Tre varianter: skogsbygd södra Sverige, södra Norrland och norra Norrland (stödområdena 6, 5 och 3). Samma produktion i alla tre: odlar endast grovfoder, köper allt kraftfoder.
- ♦ *Nöt dikor 6*, Skogsbygd, stödområde 6, ekovarianten helt grovfoderbaserad, naturbeten
- ♦ *Nöt ungdjur 6*, Skogsbygd, stödområde 6, eget grovfoder, köper spannmål, naturbeten
- ♦ *Nöt ungdjur 9*, Mellanbygd, stödområde 9, eget grovfoder och spannmål, åkerbeten
- ♦ *Lamm 6*, Skogsbygd, stödområde 6, eget grovfoder, köper spannmål, naturbeten
- ♦ *Gris integrerat 9*, Mellanbygd, stödområde 9, hög självförsörjning, 25 % vall
- ♦ *Djurlös 0*, Slättbygd, stödområde noll. Spannmål, raps, åkerböna, 20 % frövall
- ♦ *Djurlös m vall 0*, Slättbygd, stödområde noll. Spannmål, raps, åkerböna, 33 % fodervall

Ekostödets betydelse

för olika produktionsgrenar i Sverige

♦ Ekostödets utformning kan alltså i flera fall ge bakvända miljöincitament:

> Att djurtillägget alltid ökar med högre djurtäthet, även när den baseras på foderinköp snarare än på egen foderproduktion, premierar en lägre självförsörjning och minskar därmed miljönyttan med ekoproduktionen.

> Att vallareal inte ger något ekostöd ger särskilt för djurlösa gårdar starka incitament att minimera vallodlingen, vilket både leder till ett ökat behov av inköpt växtnäring och minskad miljö- och klimatnytta, bland annat genom reducerad kolinlagring.

> Även djurgårdar har incitament att minska vallandelen och öka odlingen av ettåriga grovfodergrödor som majs eller grönfoderblandningar.

♦ Ekostödet som andel av totalt stöd varierar kraftigt mellan typgårdarna (15-47 %). Men de flesta kalkyler ligger i mitten av spannet. Gris sticker ut i toppen, Norrland i botten.

♦ För samtliga djurgårdar minskar andra stöd i varierende grad vid omläggning. Spännvidden är stor: -2 till -19 % (-7 000 till -217 000 kr),

Huvudanledningen är att den lägre djurtätheten i ekoproduktionen minskar alla djurkopplade stöd (nöt-kreatursstödet, djurvälståndsstöden, Norrlandsstödet). I ett par kalkyler tappar ekogården dessutom stora delar av kompensationsstödet, även det beroende på lägre djurtäthet, i kombination med de kraftiga tröskeleffekterna i stödmodellen.

För mjölkgården i norra Norrland (stödområde 3) leder en ekoomläggnings till lägre totalt stöd, eftersom sänkningen av andra stöd beroende på minskat djurantal är större än hela ekostödet.

Växtodlingsgårdarna i slättbygd har inga andra stöd som kan påverkas, bara gårdsstöd och förgröningsstöd. För gården med tvåårig vallodling tillkommer tvärtom en mindre summa i vallodlingsstöd, men det kompenserar bara delvis bristen på ekostöd till vallarealen.

Foto: Paula Cederberg/Ekologiska Lantbrukarna.

Jämförelse med Danmark, Finland och Tyskland

En jämförelse med ekostöden i tre av våra närmaste grannländer visar på tydliga skillnader både i villkor, stödnivåer och fördelningseffekter, trots att alla bygger på samma EU-ramverk.

Här ges först en kort beskrivning av stödreglerna i de fyra länderna. Därefter redovisas en jämförelse baserad på hur mycket ekostöd de svenska typgårdarna från föregående avsnitt skulle få enligt grannländernas stödvillkor.

Sverige

Det svenska ekostödet har sedan 2015 i praktiken bara en stödnivå för jordbruksgrödor, 1 500 kr/ha (cirka 150 euro). Enda undantaget är sockerbetor, som har samma arealbelopp som potatis och grönsaker, 5 000 kr/ha (men odlas på mindre än 100 ha). Från 2015 betalas ingen ersättning alls för vall, efter att areal beloppet först justerats ned i flera omgångar.

Vallen ingår dock i stödåtagandet och måste vara eko-certifierad. Permanenta gräsmarker (naturbeten och vallar över 5 år) ger inget stöd och omfattas inte av stödåtagandet. Fukt och bär ger 7 500 kr/ha.

Mer än hälften av den totala budgeten går till djurtillägget, som är 1 600 kr (cirka 160 euro) per djurenhet upp till en djurtäthet på 1 DE/ha åker. Naturbeten får också användas som underlag för djurtillägg, med 0,5 DE/ha, trots att de inte ingår i ekostödsåtagandet.

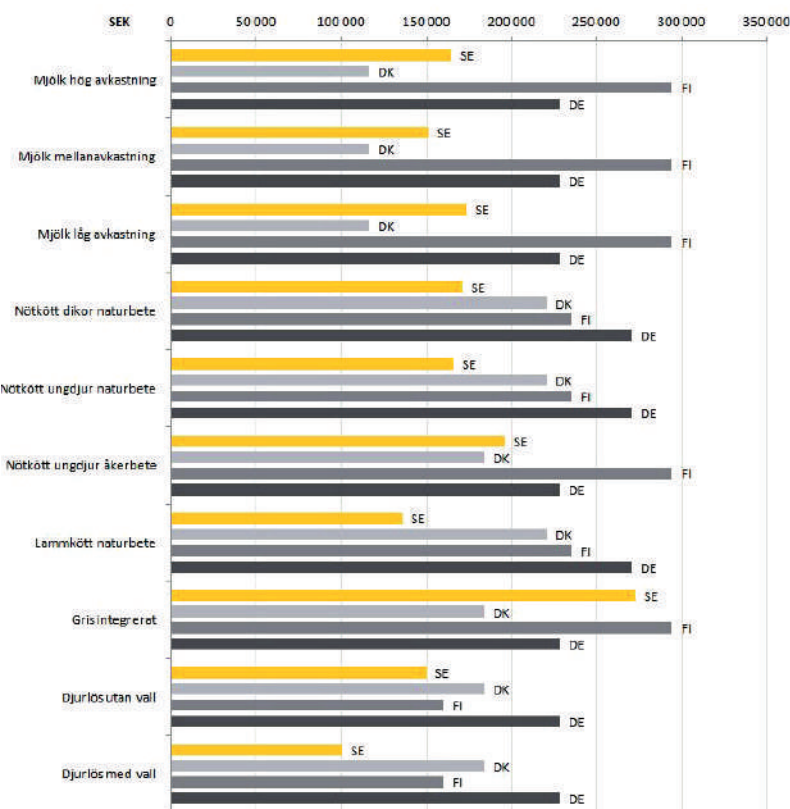
Alla ersättningar är desamma även under omläggingsperioden.

Danmark

Det danska ekostödet är ett rent arealstöd som utgår till alla grödor på åkermark och även till permanenta gräsmarker. Det finns två ersättningsnivåer som beror på hur mycket kväve som tillförs.

Diagrammet visar hur stort ekostödet skulle bli för de svenska typgårdarna med stödvillkor från Danmark, Finland eller Tyskland. Generellt ligger samtliga grannländer på högre stödnivåer. Bara för grisgårdar och den djurlösa växtodlingsgården utan vall är den svenska stödnivån jämförbar med alla tre grannländerna. Jämfört med Danmark har Sverige högre stöd till mjölkgårdar. Det beror på att det danska ekostödet är lägre för gårdar med kväveanvändning över ett tröskelvärde, som mjölkgårdarna normalt överskrider.

Ekostöd typgårdar SE-DK-FI-DE

Jämförelse med Danmark, Finland och Tyskland

För den lägre ersättningsnivån är taket cirka 140 kg N/ha, för den högre cirka 85 kg N/ha. Stödet är kopplat till den obligatoriska danska växtnäringsbokföringen och de exakta gränserna för kvävegödslingen räknas ut där med en ganska komplicerad metod.

Den lägre ersättningsnivån är 117 euro/ha, den högre 184. Mjölkgårdar har höga kväveinsatser och får normalt den lägre ersättningen. De flesta andra företagstyper kan kvalificera sig för den högre nivån.

Under omlägningsperioden ges ett tillägg på 161 euro/ha.

För frukt och bär finns ett särskilt tillägg på 536 euro/ha.

Finland

Den finska modellen är den som mest liknar den svenska. En ganska stor del av ersättningen utgörs av ett djurtillägg, och precis som i Sverige är ersättningen densamma även under omlägningsperioden.

I botten ligger en hektarersättning på 160 euro som utgår till alla grödor på åkermark utom grönsaker, alltså även till vall, men inte till permanenta

gräsmarker. För gårdar utan djur krävs att minst 30 % av arealen är "avsalugrödor", ett begrepp som innefattar de flesta grödor utom vall för foderproduktion. Kravet på avsalugrödor gäller dock inte om skörden används till foder för ekologiska djur på den egna gården eller samarbetande gårdar.

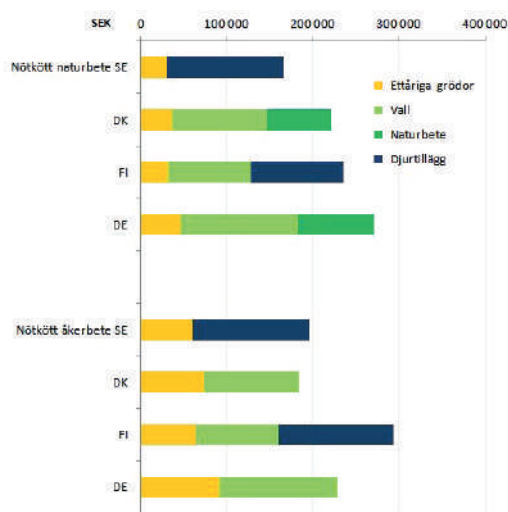
Djurtillägget är en fast summa på 134 euro/ha som utgår till alla gårdar med minst 0,3 DE/ha. Gränsen kan inte direkt jämföras med svenska förhållanden, eftersom Finland tillämpar en egen djurenhetsberäkning. Till exempel är en ko med kalv i Sverige 1,0 DE, i Finland 1,4 och en tacka med två lamm i Sverige 0,15 DE, i Finland cirka 0,30.

Grönsaker har en separat ersättning på 600 euro/ha. Frukt och bär däremot räknas som vanliga avsalugrödor och har bara den vanliga grundersättningen.

Tyskland

I Tyskland finns 14 olika landsbygdsprogram, ett för varje delstat, och lika många varianter av ekostöd. Utformningen skiljer sig dock inte så mycket mellan delstaterna, men stödnivåerna varierar kraftigt.

Stödfördelning mellan grödor och djurtillägg SE-DK-FI-DE

En jämförelse mellan två nötköttsgårdar illustrerar hur ekostöden i de fyra länderna byggs upp av olika komponenter. Gården med naturbete har en helt grovfoderbaserad uppfostring. Gården med åkerbete har en intensivare produktion och egen spannmålsodling.

Det svenska ekostödet kommer för båda gårdarna mest från djurtillägget. Varken vallodling eller naturbeten ger något stöd, bara det ettåriga grönfodret (båda gårdarna) och spannmålen (åkerbetesgården). Totalt blir ekostödet något högre för den intensivare produktionen.

I Danmark och Tyskland finns inget djurtillägg, utan ekostödet är helt proportionellt mot arealen. Både vallodling och naturbeten får stöd. Det totala ekostödet blir högre för gården med naturbeten, eftersom den behöver större areal för att producera samma mängd bete.

Finland har liksom Sverige ett djurtillägg, men även stöd till vallarealen, vilket ger en balans där stöden till växtodlingen och djurhållningen väger ungefär lika tungt. Naturbena har dock inget ekostöd, och därför blir det totala stödet liksom i Sverige högre för gården med åkerbete.

Jämförelse med Danmark, Finland och Tyskland

Arealersättning betalas till all jordbruksmark, både åker och permanent gräsmark, oftast med samma hektarbelopp, ibland med högre ersättning till åkermarken. Spannet är 189-273 euro, med ett genomsnitt på 228. Högre summor för grönsaker och frukt (genomsnitt 400 respektive 779 euro).

Ingen delstat har något djurtillägg, men några har krav på djurhållning för att betala ekostöd till permanent gräsmark. De flesta har något högre ersättning under omläggningstiden. Det är också vanligt med en separat summa för att täcka certifieringskostnaden, i de flesta fall 600 euro per företag.

Sverige jämfört med grannländerna

Omräknat till svenska kronor ser stödnivåerna efter omlägningsåren ut så här (se tabell nedan) i de fyra länderna.

En genomsnittlig svensk djurgård med en djurtäthet på 0,64 DE/ha och 60 % vall har idag en sammanlagd ersättning (arealbelopp och djurtillägg) på cirka 1 600 kr/ha. För en djurlös växtodlingsgård med enbart ersättningsberättigade grödor (alltså utan flerårig vall) är ekostödet 1 500 kr/ha.

Den danska modellen ger en snarlik genomsnittsnivå, men varierar för den enskilda gården beroende på kväveanvändningen, som avgör om den hamnar i den höga eller den låga ersättningsklassen. De tyska och finska stöden ger 40-50 % högre hektarsummor i genomsnitt för hela arealen, men medan Tyskland har högre ersättning till alla produktionsinriktningar, har Finland ungefär svensk stödnivå till djurlösa gårdar, men mycket högre till djurgårdar. Därtill kompliceras

bilden av att Danmark och Tyskland även betalar stöd till permanenta gräsmarker.

För en meningsfull jämförelse måste man därför se på utfallet av de olika uppläggen på produktionsgrensnivå. En beräkning har därför gjorts baserad på samma svenska typgårdar som i föregående avsnitt. Den visar hur mycket ekostöd de skulle få om grannländernas stödvillkor tillämpades istället för de svenska. En komplett redovisning i form av en Excel-fil kan beställas från Ekologiska Lantbrukarna. Observera dock att den internationella jämförelsen endast gäller ekostödsnivåerna. Det finns andra skillnader mellan ländernas stödsystem som kan gynna eller missgynna ekoproduktion, men det har legat utanför det här uppdraget att bedöma. Till exempel är gårdsstödsnivåerna högre både i Danmark och Tyskland. I Finland är gårdsstödet lägre än i Sverige, men stöden från landsbygdsprogrammet istället mycket större.

Ekostöd per ha år 3- (SEK)

SEK/ha*	SE	DK		FI	DE
		< 85 kg	N< 140 kg N		medel
Vall	0	1 836	1 166	1 600	2 281
Ettåriga grödor	1 500	1 836	1 166	1 600	2 281
Naturbetesmark	0	1 836	1 166	0	2 203
Djurtillägg / DE	1 600	0	0	0	0
Djurtillägg / ha	0	0	0	1 340	0

* Omräkningskurser 1 EUR = 10,00 SEK, 1 EUR = 7,46 DKK

Jämförelse med Danmark, Finland och Tyskland

Resultaten

- ♦ För de flesta produktionsgrenar ligger ekostödet högre i alla grannländerna, och skillnaderna är ofta stora, 50 % eller mer. Det finns några undantag. De flesta svenska mjölkgårdar skulle troligen få lägre ekostöd med danska villkor på grund av kvävebegränsningen. Men både tyska och särskilt finska villkor skulle ge stora ökningar, 30-90 %.
- ♦ Det är bara den finska modellen som premierar gårdar som integrerar växtodling och djurhållning. De rent arealbaserade danska och tyska stöden är utformade som om djurhållningen inte fanns. Det svenska stödet ger trots mycket stora djurtillägg snarlika stödsummor till djurlösa och djurhållande gårdar, framförallt därför att merparten av grödorna på djurgårdarna inte ger några arealbelopp alls (vall och naturbeten).
- ♦ Alla produktionsgrenar med naturbete skulle kraftigt gynnas av tyska eller danska regler, eftersom permanent gräsmark är stödberättigad. Särskilt tydligt är det för lammproduktionen, där det svenska djurtillägget dessutom är lågt eftersom djurenhetsberäkningen underskattar produktionen.
- ♦ Bara för grisproduktionen hamnar det svenska stödet högt i jämförelsen, mycket beroende på att djurenhetsberäkningen där istället maximerar djurtillägget.
- ♦ Den djurlösa växtodlingen är den produktionsgren där skillnaderna är minst. Tyska stödnivån ligger 50 % högre, men både den danska och den finska ligger nära den svenska. Undantaget är den djurlösa gården med vallodling, där det svenska ekostödet blir mycket lägre eftersom vallen inte är stödberättigad.

Foto: Lisa Schneider/Ekologiska Lantbrukarna

Det svenska ekostödet introducerades i ungefär nuvarande form vid EU-inträdet 1995, och har alltså funnits oavbrutet i 25 år. Även om direkta orsaks-samband är omöjliga att belägga, är det knappast någon tvekan om att stödet haft stor betydelse för att öka ekolantbrukets arealandel från en halv procent 1995 till 20 procent idag – ett av de största ökningstalen i hela EU.

En viktig förklaring till den goda effekten – trots jämförelsevis låg ersättningsnivå både i förhållande till andra EU-länder och till andra jordbruksstöd i Sverige – är troligen själva stabiliteten. Sverige har till skillnad från många andra EU-länder aldrig haft några egentliga avbrott i ansökningsmöjligheter eller stödutbetalningar och inga drastiska förändringar av villkor eller stödnivå. Det har gjort att lantbrukarna vågar lita på stödet som en långsiktigt pålitlig intäkt som går att räkna in i investeringskalkyler.

Det är ett starkt argument för att undvika drastiska förändringar även inför den nya budgetperioden. Samtidigt visar de jämförelser som redovisats här på ett antal svagheter som borde kunna åtgärdas utan att riskera den grundläggande stabiliteten i stödsystemet. Några sådana justeringsmöjligheter diskuteras i det här avslutande avsnittet.

Totalbudget

Både Finland och Tyskland har klart högre genomsnittlig stödnivå än Sverige, medan Danmark ligger ungefär lika.

Om man istället jämför över tid har de svenska stödbeloppen varit i stort sett oförändrade i löpande priser ända sedan 1995, vilket med hänsyn till inflationen inneburit en betydande sänkning. Konsumentprisindex har på de 25 åren ökat mer än 30 procent, och index för jordbrukets produktionsmedel mer än 70 procent.

Det är fortfarande oklart hur stor effekt den slopade ersättningen till vallen har haft, eftersom Jordbruksverket ligger flera år efter med slututbetalningarna och det därför inte finns några tillförlitliga siffror efter 2014. Men allt annat lika bör den ha inneburit en sänkning av de totala utbetalningarna med 10-15 procent, merparten på djurgårdarna.

Det vore alltså mycket rimligt att justera upp stödbeloppen över hela linjen, men frågan är om det

är prioriterat. Mer angeläget är att budgeten även i framtiden har utrymme för nyrekrytering, utan att riskera generella sänkningar av stödnivån.

Enigheten har länge varit stor både inom ekobranschen och hos myndigheter och beslutsfattare att ekostödet ska ses som ett komplement till ekomerpriserna, ett skyddsnät mot produktions- och marknadssvängningar snarare än en stimulans som i sig själv driver nyrekrytering. I stort sett har det också fungerat så, även om det finns en variation mellan produktionsgrenar. Trots reellt sänkta stödnivåer är lönsamheten i allmänhet tillfredsställande, och där den är svagare beror det snarare på låga merpriser än på stödnivån. Inte heller ur den synvinkeln finns något akut behov av generell höjning.

Vall

Sverige är det enda EU-land där vallen inte är ersättningsgrundande i ekostödet. Det kan invändas att djurtillägget i praktiken är ett indirekt stöd till vallarealen, eftersom största delen går till idisslare som mest äter vallfoder.

Men invändningen haltar på flera sätt. Det finns andra sorters grovfoder, och 1 500 kr/ha är ett ganska starkt incitament för djurgårdar att minska vallarealen och istället öka arealen ersättningsgrundande grönfoder eller majs. Ännu tydligare är effekten för djurlösa växtodlingsgårdar, där det ofta redan i utgångsläget är företagsekonomiskt fördelaktigt att minimera arealen flerårig vall och ersätta med en kombination av ettåriga klöverfrövallar, fänggrödor och inköpt kväve. I båda fallen minskar den positiva miljöeffekten av ekoproduktionen.

En återinförd ersättning till vallarealen på de låga nivåer som gällde åren innan den nollades löser inte riktigt problemet, särskilt inte för de djurlösa gårdarna där 350-500 kr/ha inte gör stor skillnad. Ett bättre alternativ kunde vara att ge vallen samma 1 500 kr/ha som andra grödor, men med ett tak på förslagsvis 25 % av företagets areal. Det skulle ge djurlösa företag bättre möjlighet att räkna hem vallen i den omfattning som behövs för kvävefixering, kolinlagring och ogräskontroll. Med ekostödet i botten skulle det också bli lättare att få ekonomi i avsaluproduktion av vallfoder, även med lite längre transportavstånd.

Diskussion

Den typiska idisslargården med 60-80 % vall skulle med den utformningen få fullt arealbelopp för de första 25 procenten vall, men ingenting för överskjutande areal. Utslaget på hela vallarealen ger det ungefär de 500 kr/ha som länge var normalbeloppet för ekovallen.

Om den ska genomföras utan att påverka totalbudgeten kräver en sådan lösning att andra stödbelopp sänks i motsvarande grad, i första hand djurtillägget. Men den kan givetvis också genomföras helt eller delvis med budgettillskott. En växling mellan djurtillägg och vallersättning blir i stort sett ett nollsummespel för djurgårdarna, med viss variation beroende på djurtäthet.

Permanenta gräsmarker

Om ett sänkt djurtillägg växlas mot ett återinfört arealbelopp till vallen aktualiseras också frågan om arealbelopp till ekocertifierad naturbetesmark – permanenta gräsmarker med EU-terminologi.

Sverige har idag en märklig speciallösning för naturbetesmarkerna. Formellt sett ingår de inte i åtagandet om ekostöd, men trots det kan de utgöra underlag för djurtillägg i de fall när ett företag inte har tillräcklig åkerareal för att få stöd till hela sitt djurantal. Djurtillägget kräver enligt grundregeln 1 hektar ekostödsansluten åkermark per djurenhet.

Speciallösningen innebär att man alternativt kan använda 2 hektar naturbetesmark per djurenhet. Eftersom betesmarken inte ingår i ekostödsåtagandet finns inget krav på att den ska vara ekocertifierad, endast att den ska vara ansluten till landsbygdsprogrammets betesmarksstöd. Det är en olycklig konstruktion, eftersom ekostöd faktiskt betalas till areal som inte är ansluten till stödformen.

En bättre lösning ur alla synpunkter vore att naturbetesmarkerna också ingick i ekostödsåtagandet. Det medför inga komplikationer för de berörda företagen, eftersom betesmarken redan ingår i ekocertifieringen – ett företag räknas inte som helt omlagt om inte naturbetena finns med. Det skulle också innebära en anpassning till de officiella ekomålen, som redan idag gäller den totala arealen jordbruksmark – alltså summan av åkermark och naturbetesmark.

Samtidigt skulle det bli möjligt att införa ett arealbelopp för naturbetesmark på liknande sätt

som för vallen, om det genomförs en växling mellan djurtillägg och arealersättning. Om naturbetesmarken ersätts med halva vallens arealbelopp blir relationen densamma som med dagens regler för djurtillägget.

Djurtäthet

Djurtätheten är en annan viktig faktor för miljöfördelarna med ekoproduktionen. En hög självförsörjningsgrad och en djurtäthet i balans med gårdens foderproduktion är centrala om man ska kunna tala om kretsloppsjordbruk.

Vad som är en balanserad djurtäthet varierar, men under svenska förhållanden sällan över 0,8 DE/ha. Direkt statistik saknas, men med stor säkerhet ligger många ekomjölkgårdar över den nivån på grund av sina foderinköp, och en del även över 1,0 DE/ha som idag är gränsen för fullt djurtillägg. Även andra djurgårdar kan ligga på höga nivåer, till exempel gris- eller fågelproducenter med begränsad egen foderproduktion. De totala utbetalningarna i ekostödet är betydligt lägre än vad de skulle vara om alla ekodjur fick fullt djurtillägg, så det är sannolikt att 10-20 % av djurenheterna ligger över 1,0-gränsen.

Ur miljösynpunkt finns inga argument för att stimulera till djurtätheter över självförsörjningsnivån, vilket 1,0-gränsen i praktiken gör idag. Det finska ekostödet undviker det problemet genom att ge en fast summa till alla över 0,3 DE/ha. Men det skapar en annan önskad effekt. Det är inte ovanligt att djurlösa växtodlingsgårdar väljer att skaffa en mindre djurbesättning för att få egen avsättning för den vall de behöver i växtföljden. Även en låg tröskel skulle bli ett hinder för detta, som tvärtom bör stimuleras.

Enklare och mer ändamålsenligt är att bara sänka djurtäthetsgränsen ett par tiondelar. Med ett krav på 1,25 ha/DE förändras inget för den som ligger under 0,8 DE/ha, och den som ligger över gränsen får fortfarande full ersättning för de djur som arealen räcker till.

Omlägningsstöd

I Sverige har enigheten alltid varit stor om att ett kontinuerligt stöd som ger ett långsiktigt skyddsnät är den viktigaste faktorn för att stimulera till ökad ekoproduktion. Förslag om extra tillägg

under omlägningsperioden har förekommit, men aldrig genomförts.

I nuvarande landsbygdsprogram är medlemsstaterna tvungna att dela ekostödet i två separata system, ett tvåårigt omlägningsstöd och ett kontinuerligt stöd för "bibehållande" av ekoproduktionen. Tidigare kunde länderna frivilligt lägga en högre stödnivå under omläggningen, utan att skapa en separat stödform. Sverige har i likhet med ganska många andra EU-länder valt att ha samma stödnivåer även i omlägningsstödet.

Det förekommer rapporter om att lantbrukare förlorat stöd för sina ekodjur när djuren efter sex månaders karens varit färdigomlagda och flyttats till det vanliga ekostödet, medan foderarealen legat kvar i omlägningsstödet. Enligt Jordbruksverkets bedömning är det inte tillåtet att utfodra de ekogodkända djuren med foder från karensarealen, eftersom de inte längre är karensdjur.

Det är oklart om detta är ett problem som orsakas av skrivningar i EU-regelverket eller av svenska (över-)tolkningar. Inom ekocertifieringen existerar inte problemet, eftersom det finns välfungerande övergångsregler för gårdar under omläggning.

Det är orimligt att djur som är ekocertifierade inte ska kvalificera för ekostödet. Beroende på om problemet orsakas av skrivningar i EU-regelverket eller av svenska tolkningar finns flera möjliga lösningar.

Bäst både ur alla synpunkter vore att i nästa budgetperiod gå tillbaka till modellen med en enda stödform för ekologisk produktion, med möjlighet för de länder som önskar att lägga en högre ersättningsnivå under omlägningsstiden.

Alternativt kan de skrivningar som orsakar problemet ändras, vare sig de finns i EU-regelverket eller det svenska landsbygdsprogrammet. En ändring av EU-regelverket är bara realistisk att åstadkomma i samband med pågående CAP-förhandlingar. Nya svenska skrivningar kan göras varje gång landsbygdsprogrammet ändras, normalt minst en gång om året.

Certifieringskostnad

Flera tyska regioner ger en separat summa som stöd för certifieringskostnaden. Ett sådant stöd fanns även i Sverige under en period fram till 2014. Det svenska stödet hade en fast budget och stödbeloppet

varierade beroende på antalet sökande. I Tyskland är den vanligaste modellen en ersättning med 60 euro/ha upp till ett tak på 600 euro (cirka 6 000 kr).

För stora lantbruk är certifieringskostnaden försumbar, eftersom större delen är en fast kostnad. För mindre företag kan den ibland överstiga merprisintäkterna. Det gäller särskilt nöt- och lammköttproduktionen, där merpriserna är låga och besättningarna små, och mathantverksföretag där ekomärkning ofta inte ger något ytterligare merpris alls.

Idag ingår certifieringskostnaden i den beräkning som är underlag ekostödsbeloppen i landsbygdsprogrammet. Den påverkar alltså hektarersättningen, vilket innebär att stora företag överkompenseras.

Om 6 000 kr istället skulle omfördelas till de första 10 hektaren enligt den tyska modellen skulle de flesta mindre företag få hela sin certifieringskostnad täckt, medan större företag skulle få grundkostnaden men inte eventuellt tillkommande hektaravgifter. Alla skulle få en liten sänkning av hektarersättningen. Netto skulle det innebära en viss omfördelning från stora till små. Med ett mindre belopp täcks en andel av certifieringskostnaden, med mindre omfördelningseffekt.

Helt arealbaserat stöd

Ett helt arealbaserat stöd har inte varit aktuellt i Sverige sedan före EU-inträdet 1995. Men som framgår av kalkylerna skulle det för många företagstyper inte innebära några radikala förändringar om dagens modell ersattes med en fast arealsumma på 1 500 kr till all areal oavsett gröda. Det skulle dock troligen kräva en avsevärd höjning av dagens totalbudget, eftersom den genomsnittliga utbetalningen per hektar idag ligger cirka 15 procent lägre.

Senaste året som det finns en tillförlitlig siffra för (2014) var totala utbetalningen i ekostödet 604 Mkr och ansluten areal var 414 265 ha. I genomsnitt per hektar 1 458 kr. Sedan dess bör den årliga utbetalningen ha minskat med omkring 80 Mkr, den summa som 2014 fortfarande betalades till vallen. Dagens snitt bör därför ha sjunkit till cirka 1 265 kr/ha, men totala utbetalningen från ekostödet bör fortfarande vara kring 600 Mkr eftersom dagens areal är cirka 15 % större än 2014.

Med dagens budget skulle ett rent arealstöd

Diskussion

därför ge sänkningar med 300-400 kr/ha för typiska mjölkgårdar, och betydligt mer för grisgårdarna. Enda vinnarna bland de 12 typgårdarna skulle vara lammgården och den djurlösa med vallodling.

Men ännu större öknings skulle hamna hos en grupp som inte finns med i typkalkylerna, men som är relativt stor i ekostödet, rena vallgårdar med extensiv produktion och betydligt lägre djurtätheter än i typgårdsexemplen. En gård med enbart vallodling och en djurtäthet på 0,25 DE/ha får idag en ersättning på 400 kr/ha. Ett rakt arealstöd på 1 500 kr/ha skulle ge samma gård nästan fyra gånger så mycket. Med andra ord skulle det bli en tydlig omfördelning från aktivt lantbruk med normala produktionsnivåer till den extensivaste delen av företagen.

Det är svårt att se några fördelar med en sådan lösning. Administrativ förenkling nämns ibland som ett argument. Men även om ett differentierat system är mer komplext innebär det normalt inte mer administration. De uppgifter som krävs för att kalkylera olika ersättningsnivåer samlas i alla händelser in från lantbrukarna vid SAM-ansökan (arealer av olika grödor, antal djurenheter av olika djurslag).

Djurenhetsberäkningar

Djurenhetsberäkningarna i ekostödet styrs av en tabell i EU:s tillämpningsförfordning för landsbygdsprogrammet (808/2014). Men tabellen kan justeras nationellt förutsatt att medlemslandet kan lägga fram "vetenskapliga belägg". Finland har utnyttjat den möjligheten i flera fall, framförallt när det gäller får.

Det har länge varit känt i fårnäringen även i Sverige att DE-talet för tackor är mycket lågt jämfört med motsvarande tal för nötkreatur. Förklaringen är troligen att EU:s standardtabell utgår från produktionsmodeller i andra delar av Europa med färre lamm per tacka och mindre intensiv produktion.

Som framgår av typgårdskalkylerna blir det beräknade antalet DE i det svenska ekostödet (med EU-tabellens DE-tal) cirka 20 % lägre för en färgård än för en nötköttsgård med exakt samma foderproduktion. I Finland har man därför satt egna DE-tal för tackor och dessutom lagt till separata

DE-värden för baggar och lamm, som inte alls finns med i EU-tabellen.

Sverige skulle antingen kunna ta över Finlands redan godkända DE-tal eller göra en egen variant. Det skulle även påverka kompensationsbidragen, där många färgårdar med mycket naturbeten, både konventionella och ekologiska, blir helt utan ersättning på grund av låg beräknad djurtäthet.

Den svenska DE-beräkningen för slaktsvin i ekostödet har motsatt problem, troligen på grund av ett rent missförstånd. EU-tabellen har ett DE-tal på 0,3 för slaktsvin. Liksom övriga tal avser det genomsnittligt antal djur under året. Sverige har valt att räkna antalet slaktade grisar istället för årsmedeltalet, men utan att justera DE-talet. Eftersom grisgårdar normalt föder upp minst två omgångar slaktsvin per år, blir den beräknade djurtätheten åtminstone dubbelt så hög som avsett. Konsekvensen är att grisgårdar alltid har maximalt djurtillägg i ekostödet.

Foto: Lisa Schneider/Ekologiska Lantbrukarna

Övergripande om ekostödsnivåer och -villkor i EU-länderna:

Cap 2014-2020. Organic farming and the prospects for stimulating public goods

IFOAM EU Group 2016

http://orgprints.org/30440/1/ifoameu_study_organic_farming_cap_2014_2020_final.pdf

EU-förordningar

♦ Grundförordningen om landsbygdsstöden 1305/2013

<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/1305/oj>

♦ Tillämpningsförfordning landsbygdsstöden 808/2014

https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_impl/2014/808/oj

♦ Svenska landsbygdsprogrammet 2014-2020

https://nya.jordbruksverket.se/download/18.3be9f42016bd87d7cecec84d/1569578764257/Landsbygdsprogrammet2014_2020.pdf

♦ Svenska bidragskalkyler för konventionell och ekologisk produktion:

Länsstyrelsen Västra Götaland

<https://www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland/lantbruk-och-landsbygd/utveckling-av-landsbygder/kompetensutveckling-och-radgivning/ekologisk-produktion.html>

Danska ekostödet:

Vejledning om Økologisk Arealtilskud 2019, Landbrugsstyrelsen

https://lbst.dk/fileadmin/user_upload/NaturErhverv/Filer/Tilskud/Arealtilskud/Miljoe_oekologitilskud/2019_miljoe_og_okologi/Vejledning_om_OEkologisk_Arealtilskud_2019_til_hjemmeside230419.pdf

Finska ekostödet

Förbindelsevillkor för ersättning för ekologisk produktion 2018, Livsmedelsverket

<https://www.ruokavirasto.fi/sv/om-oss/tjanster/guider-och-blanketter/jordbrukare/stodguider/#eko>

Tyska ekostöden

Flächenbezogene Förderung der ökologischen Wirtschaftsweise und Kontrollkostenzuschuss nach Bundesländern im Jahr 2015,

Thünen-Institut für Betriebswirtschaft 2015

https://www.thuenen.de/media/institute/bw/Downloads/Oeko-Flaechenpraemien-2015_02.pdf

Så gjordes typgårdskalkylerna

De 12 typgårdskalkyler som ligger till grund för den här rapporten är gjorda med EkoKalkyl, ett kalkylprogram framtaget av Jordbruksverket. Underlaget kommer från de bidragskalkyler som Länstyrelsen Västra Götaland årligen gör för alla vanliga grödor och djurslag både i konventionell och ekologisk produktion. En komplett redovisning i form av en Excel-fil kan beställas från Ekologiska Lantbrukarna.

För varje typgård finns en konventionell och en ekologisk kalkyl som gör det möjligt att jämföra hur både stödintäkter och försäljningsintäkter påverkas av en omläggning. Förutom ekostödet ingår de stödformer som är tillgängliga för flertalet jordbrukare utan särskilda investeringar eller förändringar av produktionen: gårdsstöd inklusive förgröningsstöd, nötkreatursstöd och djurvälståndsstöd, kompensationsstöd och miljöstöd till betesmark och vallodling. Övriga miljöstöd är inte medräknade.

Kalkylerna beräknar ett antal olika nyckeltal som stödandel i förhållande till totala intäkter, ekostödets andel av totala stödintäkter och ekostödets betydelse för ekogården i relation till ekomerpriset. Däremot är de inte utformade för att ge en komplett jämförelse av det ekonomiska resultatet. De kan alltså inte användas för att jämföra den totala lönsamheten mellan ekologisk och konventionell drift.

Kalkylerna bygger på stödvillkor och stödnivåer för 2019, med ett undantag: summorna för gårds- och förgröningsstöd är de som kommer att gälla 2020, när den regionala utjämningen är fullt genomförd. Priserna är en uppskattad nivå för 2019 års skörd. Både priserna och de avkastningsnivåer som antagits i bidragskalkylerna har en stor osäkerhet, så alla jämförelser som gäller försäljningsintäkter måste tolkas med försiktighet. Beräknade stödintäkter är däremot rätt exakta, eftersom de bygger helt på grödarealer och djurantal.

Samtliga kalkyler baseras på samma gårdsstorlek, 100 hektar åker, förutom de som innehåller naturbeten, där arealen är 80 hektar åker plus 40 hektar naturbetesmark. Eftersom både försäljningsintäkter och stödintäkter är proportionella mot arealen spelar storleken

egentligen ingen roll för jämförelsen, annat än att det blir mer överskådligt med en standardstorlek.

Alla de 12 typgårdarna representerar vanliga produktionsmodeller, men är givetvis inte representativa för hela jordbruket. Små förändringar av förutsättningarna kan ibland ge stora förändringar av utfallet, oftast beroende på kraftiga tröskeffekter i vissa jordbruksstöd, framförallt kompensationsstödet.

MJÖLK

Mjolk hög avkastning 0 En slättbygdsgård i stödområde noll, det vill säga helt utan kompensationsstöd. Förutom grovfoder odlar det ekologiska ledet både spannmål och åkerböna, det konventionella bara spannmål.

Mjolk mellanavkastning 9 Stödområde 9, mellanbygd och mellanavkastning. De två leden är snarlika. Båda odlar egen spannmål. Skillnaderna ligger mest i avkastningsnivå och därmed djurantal.

Mjolk låg avkastning 6, 5 och 3 En gård som bara odlar sitt grovfoder och köper allt kraftfoder. Kalkylen finns i tre varianter, som är identiska förutom det geografiska läget och därmed utfallet av flera olika stödformer. Varianterna är skogsbygd södra Sverige (6), södra Norrland (5) och norra Norrland (3).

NÖTKÖTT

Nöt dikor 6 Skogsbygd södra Sverige, stödområde 6. Det ekologiska ledet är helt grovfoderbaserat och handjuren föds upp som stutar. Det konventionella ledet har ungtjurar och inköpt spannmål.

Nöt ungdjur 6 Skogsbygd södra Sverige, stödområde 6. Båda leden har stutar och kvigor av mjölkkras. Båda odlar sitt grovfoder och köper lite spannmål. Grovfodergrödor och avkastning är samma som i dikokalkylen.

Nöt ungdjur 9 En intensivare uppfödning i mellanbygd, stödområde 9. Inga naturbeten och enbart ungtjurar. Både leden odlar egen spannmål och är i stort sett självförsörjande. Inomhusuppfödning i det konventionella ledet, bete på åkermark i det ekologiska.

LAMMKÖTT

Lamm 6 Skogsbygd södra Sverige, stödområde 6. Odlingförutsättningarna exakt samma i som de båda nötköttskalkylerna i stödområde 6. Båda leden odlar sitt grovfoder och köper kraftfoder. Vårslakt och höstslakt.

GRIS

Gris integrerat 9 Mellanbygd, stödområde 9. Både leden är självförsörjande med spannmål, det ekologiska även med ärt och åkerböna. Det konventionella ledet har 5 ha ärter för att klara förgröningskravet på tre grödor. Ekoledet är KRAV-certifierat och använder "västgötamodellen": grisarna är inne med rastgård på vintern, ute på bete under sommarhalvåret. Ekoledet har 25 % vall, varav cirka hälften används av grisarna som bete och grovfoder, och resten säljs.

DJURLÖS VÄXTODLING

Växtodling utan djur (eko med frövall) 0 Slättbygd, stödområde noll (utan kompensationsstöd), med en växtföljd typisk för Götalands norra slättbygder. Båda leden odlar spannmål, raps och åkerböna, men andelen spannmål är mycket högre i det konventionella ledet. Odlingen av kvävefixerande grödor i det ekologiska ledet är minimerad: förutom åkerbönan endast ettårig klöverfrövall (20 %) plus en baljväxt-fånggröda vart femte år.

Växtodling utan djur (eko med 2-årsvall) 0

Det konventionella ledet är helt identiskt med den första växtodlingskalkylen. Det ekologiska ledet skiljer sig bara genom en större andel kvävefixerande gröda i form av 33 % tvåårig vall som skördas och säljs till foder, förutom sista återväxten andra året som brukas ned som grön gödsling.

Foto: Paula Cederberg/Ekologiska Lantbrukarna